

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ „ARMENIAN MIRROR-SPECTATOR“-Ի
ԹՂԹԱԿՑԻ ՀԱՐՑԵՐԻՆ

(4 նույեմբեր 1982 թ.)

Հարց.—Ձերո՞ Սրբություն, ամբողջ աշխարհի հայերը հաճույքով մասնակցում են Ձեր գահակալության 27-րդ տարեդարձի հանդիսությանը: Ձեր կարծիքով, որո՞նք են Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում տեղի ունեցած նշանակալի իրադարձությունները կամ ձեռք բերված նվաճումները անցած 27 տարիների ընթացքում:

Պատասխան.—Բարին Աստված և մեր հավատացյալ ժողովուրդը Մեզի օգնեցին, որ 27 տարիներու ընթացքին կարողանանք իրագործել Մեր ծրագիրները քայլ առ քայլ: Մեր գործին նպաստեցին նաև մեր երկրի մեջ ըստեղծված օրինական և գործնական պայմանները: Կարևոր իրագործումներ կնկատենք՝

Նախ հիմնովին վերանորոգումը և բարեկարգումը Հայաստանի բազմաթիվ վանքերու և եկեղեցիներու՝ սկսյալ Սուրբ Էջմիածնի տաճարեն, և կրոնական կյանքի պարթոնքը հայրենաբնակ մեր ժողովուրդի կյանքի մեջ:

Երկրորդ՝ կարևոր կնկատենք հիջել կառուցումը կամ վերակառուցումը Նոր Վեհարանի, Էջմիածնի տպարանի ջենքի, Մայր Աթոռիս վանական

հյուրանոցի, Ս. Գեղարդա, Ս. Հռիփսիմեի, Ս. Գայանեի և Ս. Խորվիրայի վանական շենքերու և վերջերս «Ալեք և Մարի Մանուկյան» Գանձատան:

Երրորդ՝ վերակազմակերպումը՝ հոգևոր ձեմարանի կրթական ծրագրի և դասախոսական կազմի, վարկ տալով հատկապես կրոնական և եկեղեցագիտական ուսման, հոգևոր և բարոյական կարգապահության մթնոլորտի մեջ: Արդյունքը եղավ բավականին պտղառատ, և հոգևոր ձեմարանը մեր Եկեղեցիին նվիրեց ցարդ մոտ երկու իարյուր ապաստվորներ՝ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ, քահանաներ և սարկավազներ, որոնք մեր օրերուն կաշաշտոնավարեն մեր երկրի եկեղեցիներուն մեջ, մի քանիսն ալ՝ արտասահման:

Չորրորդ՝ Մեր գահակալության շրջանին բնականոն և սերտ կապեր ստեղծվեցան Մայր Աթոռիս և մեր Եկեղեցվո նվիրապետական Աթոռներու, թեմերու և համայնքներու միջև, որով Սուրբ Էջմիածինը առավել աւելորայնեց ամենայն հայոց հոգևոր գերագույն կեդրոնը ըլլալու իր կոչումը:

Այսօր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը իր պատմական առաքելության ողիղ ճանապարհին վրա կգտնվի:

Եվ վերջապես գոհունակությամբ կրնանք նշել, որ վերջին 27 տարիներու ընթացքին, սքանչելի կերպով վարձացան մեր հարաբերությունները քրիստոնեական քույր Եկեղեցիներու հետ, Արևելքի և Արևմուտքի: Այս ճանապարհին վրա Մայր Աթոռս գործոն կերպով կմասնակցի եկեղեցական համաշխարհային էկումենիկ շարժումին, ըլլալով անդամ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին երկար տարիներէ ի վեր:

Հարց.—Ինչպե՞ս կընութագրեիք Էջմիածնի Մայր Աթոռի ներկա վիճակը հոգևոր, տնտեսական և կազմակերպչական իմաստով:

Պատասխան.—Մայր Աթոռիս ներկա ֆինանսական վիճակը բավական լավ է: Թե՛ Մայր Աթոռը և թե՛ մեր մյուս վանքերն ու եկեղեցիները բավականաչափ եկամուտ ունին իրենց այրտձենները հավասարակշռելու:

Եկամուտներու գլխավոր աղբյուրներն են մկրտություններու, պսակներու և հոգեհանգիստներու առիթներով հավատացյալներու կամավոր նվերները, մումավաճառությունը և եկեղեցիներու գանձանակներէն գոյացած գումարները:

Բացառիկ ծախսերը սակայն՝ եկեղեցիներու վերանորոգման, նոր շենքերու կառուցման և հոգևոր ձեմարանի կարիքները, կհոգացվին ադտասահմանի մեր հավատացյալներու նվիրատվություններով: Ինչպե՞ս, օրինակ, Գանձատան կառույցը, որ իրականացավ Տիար Ալեք Մանուկյանի առատաձեռն նվիրատվությամբ:

Հարց.—Բոլորս հպարտ ենք Հայաստանյայց Եկեղեցու վաղեմի ավանդություններով: Բայց Եկեղեցու անդամներից ոմանք կարծում են, որ կարիք կա եկեղեցական կանոնների և ավանդությունների հիմնական վերանայման. օրինակ հոգևորականության կուսակցության հարցը: Կարծո՞ւմ եք, որ այդպիսի վերանայման կարիք կա:

Պատասխան.—Հայ Առաքելական Եկեղեցին՝ աշխարհի հնագույն Եկեղեցիներէն մեկը, բնական է, որ պահպանէ իրեն համար նվիրական դարձած կանոններն ու ավանդությունները:

Ամեն նորարարություն չէ որ հառաջդիմություն կնշանակե, մանավանդ Եկեղեցին ներս:

Ինչ կվերաբերի կուսակրոնության հարցին, Մեր կարծիքով այդ դրությունը պետք է պահպանվի անփոփոխ, մանավանդ վանքերն ենքս և բարձրաստիճան հոգևորականության համար:

Սակայն կխորհինք թե ապագա եպիսկոպոսական ժողով մը պիտի կարողանա որոշ հնարավորություն ստեղծել, բացառիկ պարագաներու բերումով, ամուսնանալու իրավունք տալու կուսակրոնության ուխտ չկատարած արեղաներուն:

Հարց.—Ձեզ մոտ արձագանք գտնո՞ւմ է շատ կանախց այն ցանկությունը, որ իրենք Եկեղեցու կողմից ավելի շատ նկատի առնվեն և ավելի պատեհություններ ունենան մասնակցելու մեր Եկեղեցու հոգևոր կյանքին:

Պատասխան.—Հավատացյալ կանանց մասնակցությունը մեր Եկեղեցվո մեջ հնուց ի վեր իրողություն մըն է. իսկ մեր օրերուն առավել ևս ողջունելի և նույնիսկ անհրաժեշտ: Թե՛ ընտանեկան կյանքեն ներս, թե՛ եկեղեցական համայնքային կյանքին մեջ կարևոր դեր վերապահված է մեր մայրերուն և քույրերուն: Մեր երկրի մեջ եկեղեցական վարչական մարմիններեն ներս՝ կգործեն նաև կիներ, իբրև հոգաբարձության անդամ և նույնիսկ ատենապետ:

Քաջալերելու համար կանանց եկեղեցանվեր գործունեությունը, Մենք մտադիր ենք հատուկ ջբանշան մը ստեղծել, պարգևատրելու համար անոնց եկեղեցական ծառայությունն ու վստակը:

Հարց.—Ամերիկայի Հայ Եկեղեցու համար լուծման կարոտ մի կարևոր խընդիր է լավ պատրաստված կղերականների պակասը: Դա Հայ Եկեղեցու համար ընդհանո՞ր երևույթ է. եթե այդպես է, ապա ի՞նչ կարելի է անել այն լուծելու համար:

Պատասխան.—Մեր ալ մտահոգության առարկան է մեր Եկեղեցվո հոգևոր ծառայողներու պակասը: Մեր ներքին թեմերու և եկեղեցիներու համար, Ս. Էջմիածնի հոգևոր ձեմարանը բավարար չափով հունձք տվալ այս վերջին 27 տարիներու ընթացքին, սակայն գիտենք, թե արտասահմանի թեմերը գրեթե ամեն տեղ բավարար չափով հոգևոր ծառայողներ չունին:

Անհրաժեշտ է, որ մեր նվիրապետական Աթոռներու կրթական հաստատությունները առավել կազմակերպյալ աշխատանք ծավալեն, պատրաստելու համար հավատավոր, լուսամիտ և նվիրյալ հոգևորականներ:

Թեմերու մեջ ևս, կխորհինք, հնարավոր է այս ուղղությամբ աշխատանք կազմակերպել, ինչպես «Ս. Ներսես» վարժարանն է Միացյալ Նահանգներու մեջ, պայմանավ սակայն, որ ապագա հոգևորականները կատարելապես յուրացնեն հայերեն լեզուն, բավարար չափով նաև գրաբարը և Հայ Եկեղեցվո պատմությունն ու մատենագրությունը: Առանց հայ լեզվի լիակատար իմացության՝ կարելի չէ պատկերացնել հայ հոգևորական:

Հարց.—Գործող քանի՞ հայ եկեղեցիներ կան Սովետական Հայաստանում: Ինչպե՞ս են հարաբերությունները Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի և Սովետական Հայաստանի կառավարության միջև:

Պատասխան.—Սովետական Հայաստանի և ներքին թեմերու մեջ կան յոթ գործող վանքեր և 52 եկեղեցիներ: Մայր Աթոռի և պետական իշխանության միջև հարաբերությունները բնականոն են: Կոիքի փոխադարձ հարգանքի մթնոլորտ: Պետությունը նյութապես չօժանդակեր Եկեղեցիին, սակայն ամեն դյուրություն կընծայե, որպեսզի Մայր Աթոռը նպաստավոր պայմաններու մեջ և պետական զեղչյալ գիներով ապահովե իր կարիքները շինարարական աշխատանքներու ճանապարհին:

Մեր պետական իշխանությունները ամեն դյուրություն կընծայեն նաև, որպեսզի Մայր Աթոռս իր հարաբերությունները լայն չափերով կարողանա զարգացնել արտասահմանի մեր եկեղեցական կեդրոններու և քույր Եկեղեցիներու հետ:

Հարց.—Մեզանից ոմանք անցած հունիս ամսին Երուսաղեմ այցելեցին և այնտեղ տիրող անհամերաշխությունը գտան մտահոգիչ: Կացության մեջ որևէ բարվոքում նկատվո՞ւմ է: Ի՞նչ կարելի է անել խնդիրը ճիշտ լուծելու համար:

Պատասխան.—Ցավով տեղեկացանք Երուսաղեմի հայոց Պատրիարքության միաբանության մեջ ստեղծված ներքին անհասկացողություններու մասին: Հույս ունինք, որ միացյալ ձիգերով և սրտցավությամբ, մոտ ապագային հնարավոր կդառնա միաբանության ծոցին մեջ վերահաստատումը եղբայրական համերաշխության:

Հարց.—Ամերիկայում Հայոց Եկեղեցու առջև մի կարևոր խնդիր է դրված, դա միասնության պակասն է: Վերջերս Չերոք Սրբությունը այս խնդրի շուրջ հրապարակեց երկու նամակ, որոնց մեջ Դուք ասում էիք, որ միությունը կարելի է իրագործել՝ աշխատելով վերևից ներքև, այսինքն համազգային մակարդակի վրա, և հետո միայն տեղական, այսինքն թեմական մակարդակի վրա. և կամ թեմական մակարդակից սկսել դեպի վեր համազգային մակարդակ:

Համազգային մակարդակի վրա նոր զարգացումներ կա՞ն: Չերոք Սրբությունը նոր հաղորդակցություններ ունեցա՞ծ է Անթիլիասի Տանն Կիլիկիո Աթոռի հետ:

Չերոք Սրբությունը ինչպե՞ս է գնահատում միության նպատակով վերջերս ԱՄՆ-ում տեղի ունեցած բանակցությունները: Կարծո՞ւմ եք, որ դրանք կարող են հաջող ելք ունենալ:

Պատասխան.—Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հոգևոր իրավասության և օրհնության ներքև եկեղեցական միության վերահաստատումը Միացյալ Նահանգաց հայ համայնքներուն մեջ, հրամայական անհրաժեշտություն է կանոնական, բարոյական և ազգային տեսակետներեն:

Մենք առաջինը պիտի ուրախանանք, եթե իրականություն դառնա այդ միությունը: Մեզի համար տարբերություններ չկան ամերիկահայերու միջև: Բոլոր հայերը անխտիր կնկատենք Մայր Աթոռիս հարապատ հոգևոր զավակները: Այո, երանի թե միությունը իրապես կյանքի կոչվեր, վերադարձովը Մեր զավակներուն, որոնք ինքզինքնին բաժնված կնկատեն Ս. Էջմիածնեն և միացած են Անթիլիասի Աթոռին:

1956 թվականին Անթիլիասի մեջ որոշում մը տրվեցավ. այն է՝ Սփյուռքի հայ թեմերն ու եկեղեցիները բաժնել Ս. Էջմիածնեն և միացնել Անթի-

լիասի Կիլիկյան Աթոռին: Այդ որոշումը տակավին չէ փոխված: Եվ ինչքան ժամանակ այդ որոշումը չէ փոխված, անհնար է միություն և խաղաղություն ստեղծել Սփյուռքի հայ եկեղեցական կյանքեն ներս:

Անթիլիասական դիրքերու վրա կանգնած սակարկություններ կատարելով իրական միություն չի գոյանար:

Մեր սպասումն է և հույսը, որ թե՛ Անթիլիասի Մեր եղբայրները և թե՛ անոնց միացած ամերիկահայ Մեր զավակները, ի վերջո պիտի համոզվին, թե արտասահմանի հայ հավատացյալ ժողովուրդը բաժնել Ս. Էջմիածնեն, կրոնական և ազգային հանցագործություն է:

Հայ Եկեղեցվո ներքին տագնապը հեռացնել հնարավոր է, այո՛, միմիայն հեռացումովը տագնապի բուն պատճառին և վերականգնումովը մինչ 1956-ի օրինական վիճակին, հարգելով Անթիլիասի իրավասությունները ամբողջապես իր թեմերուն մեջ՝ ի Լիբանան, ի Սուրիա և ի Կիպրոս:

Հարց.—Բոլորս գիտենք, որ Հայ Եկեղեցին ազգային Եկեղեցի է և շատ տեսակետներով կատարում է կարևոր դեր մեր համայնքային կյանքում: Դա որն է կերպ հակասում է Եկեղեցու կոչմանը որպես հոգևոր հաստատություն:

Պատասխան.—Հայ Առաքելական Եկեղեցին հայ քրիստոնյա ազգի ծոցեն ծնած, վարձացած ու նվիրագործված Եկեղեցին է, ահա մոտ տասնկյոթ դարերն է ի վեր, իբրև գլուխ ունենալով Ամենայն Հայոց Հայրապետությունը ի Սուրբ Էջմիածին: Սուրբ Էջմիածնի կամարներուն տակ ստեղծվեցավ հայ լեզվի այբուբենը, սկիզբ առավ հայ գրականությունը, թարգմանությամբը Սուրբ Գրքի Ե դարուն: Հետագա դարերուն նույն Հայ Եկեղեցվո հովանիին տակ ծաղկեցան մեր մատենագրությունը, գիտություններն ու արվեստները:

Սուրբ Էջմիածնի օրհնությամբ Վարդան Մամիկոնյան Ավարայր լուջավ պաշտպանելու Քրիստոսի Ավետարանը և հայրենիքի ազատությունը: Այսպիսով հայ ժողովուրդի պատմության ամբողջ ընթացքին, քրիստոնեական հավատքը և ազգային գիտակցությունը միասին կապմավորվեցան ու վարձացան, մեկը մյուսով առավել իմաստավորված, մեկը մյուսին պաշտպան, մեկը մյուսին ներշնչանքի աղբյուր: Հայոց քրիստոնեական ոգեկանությունը կենդանի է Հայ Առաքելական ազգային Եկեղեցիով:

Կարելի է նույնիսկ ըսել, թե հայ ժողովուրդը Եկեղեցի-ժողովուրդ եղած է իր ամբողջ պատմության ընթացքին, չորրորդ դարեն սկսյալ:

Քրիստոնեությունը հայ ազգի ոգեկանության հիմնաքարն է, անոր ստեղծագործ ուժերու սկզբնաղբյուրը, անոր ճակատագիրը և պարծանքը մինչև այսօր:

Այս իմաստով, ահա, մեր Մայր Եկեղեցին ազգային է: Հետևաբար ոչ միայն հակադրություն չէ եղած, այլ միշտ եղած է լիակատար միաձուլ ներդաշնակ գոյավիճակ և առաքելություն Հայ Եկեղեցվո կրոնական և ազգային նկարագիրներու: Այսօր ալ կացությունը նույնն է:

Հաճելի է Մեզի օգտվիլ այս առիթեն և Մեր հայրապետական օրհնությունները հղել օգտաշատ թերթիդ խմբագրության և ընթերցողներու: